

Just Cruising: vogels kijken tijdens reizen per cruiseschip

Roland van der Vliet

Ook al bedoelde de zanger Will Smith vermoedelijk iets anders met het liedje 'Just Cruisin' (zie kader), dan nog slaan deze woorden wel degelijk op cruises en op cruiseschepen. Na afloop van zo'n reis ben je zeker weer helemaal tot rust gekomen. Natuurlijk zijn cruiseschepen de laatste tijd slecht in het nieuws gekomen, met het kapseizen van de Costa Concordia voor de kust van Italië als absoluut dieptepunt. Echter, gezien het afgelegde aantal cruise-kilometers per jaar wereldwijd is het reizen met dergelijke boten veilig. Opmerkelijk genoeg reisde ik juist in Nederland voor het eerst per cruiseschip, toen ik in het voorjaar van 2007 voor Wild Nature Travels als gids optrad voor een groep Amerikanen van de Audubon Society. Ik was verrast dat je zoveel kon doen en zoveel soorten kon waarnemen gedurende de stops die het schip maakte tussen Hoorn, Amsterdam en Rotterdam. Daarna maakte ik nog enkele cruisereizen in het buitenland: het Middellandse-Zeegebied, Afrika, de Perzische Golf, de Golf van Oman en in de Grote Oceaan. Tijdens deze reizen bleken mij niet alleen wat nadelen maar zeker toch ook de voordelen.

*Just Cruisin'
As long as you take me there
Just Cruisin'
Somewhere to clear my mind*

Will Smith, 1997

Waarom op cruise?

Waarom zou een vogelaar op een reguliere cruise gaan? Een nadeel is namelijk, dat je je moet houden aan het reisschema. Daardoor zit een extra dagje vogels kijken op een mooie of leuke plek of vanwege het missen van die o zo gewenste droomsoort er niet in. Verder is het probleem dat er regelmatig 's nachts gevaren wordt, zodat nachtvogels er vaak bij

in schieten. Ook maak je meestal de vroege ochtend, die overal ter wereld het meest productief is, niet mee. Een laatste nadeel is dat cruiseschepen behoorlijk verlicht zijn. Dat heeft een aantrekkingskracht op allerlei vogelsoorten. Hoewel ik zelf nooit vogels heb gevonden aan boord van cruiseschepen, zijn de verhalen van gestrande zeevogels heel bekend. Hiertegenover staan veel voordelen.



Het tropische strand van Easo.
Foto: Ilaniek Zantingh.

Over het algemeen wordt men vanaf cruiseschepen in staat gesteld om veel zeevogels waar te nemen in hun natuurlijke element, vliegend vlak over de zeegolven. Op normale reizen zal je veel van deze soorten niet zien. Of je krijgt ze alleen met veel moeite te zien. Je wordt hierbij geholpen doordat je op plaatsen in de oceaan komt die moeilijk met een reguliere boot te bereiken zijn. Op cruisetochten wordt er (uiteeraard!) echter nergens gechumd¹ en men moet het dus doen met vogels die toevallig in de buurt van het schip komen.

Het kunnen waarnemen van zeevogels vanuit de luie stoel is wel een extra pluspunt. Een voordeel is ook dat cruisereizen goedkoper zijn dan de speciale vogelreizen die worden aangeboden naar dezelfde plekken. Omdat ook die speciale vogelreizen aan een vast reisschema gebonden zijn, stoppen deze soms korter dan gewenst op bepaalde bestemmingen. Daarmee ben je voor dergelijke bestemmingen op een normale cruise dus niet in het nadeel ten opzichte van de speciale vogelreizen. Voor landen als Nieuw-Caledonië, met zijn befaamde Kagoë *Rhynochetos jubatus*, zijn meerdere dagen nodig om een kans te krijgen om alle specialiteiten te zien te krijgen, maar zelfs de befaamde West-Pacific Odyssey, die zo beeldend werd beschreven door Ouweneel (2007a), geeft je die kans niet altijd en overal. In dergelijke gevallen ben je op zulke bestemmingen dan niet slechter af op een gewoon cruiseschip.

Een cruisetocht geeft je verder de kans om een combinatie te maken van reizen en vogels kijken op vakantie met het gezin. Het blijft

uiteeraard wel een kwestie van afspraken maken, zeker als er bij de rest van de familie niet veel belangstelling is voor natuur en vogels. Tijdens de cruises die ik heb gemaakt, ben ik er achter gekomen dat deze manier van reizen wel die kans kan geven. De vogelaar kan vele vogelsoorten zien, zowel op zee als op het land, terwijl de familieleden, die niet in vogels zijn geïnteresseerd, in staat zijn hun eigen vertier te zoeken. In de tussentijd kunnen natuurlijk ook gezamenlijke trips worden ondernomen. Een laatste voordeel vind ik, dat je voortdurend in beweging bent op vakantie. Je gaat van plek naar plek. Dat betekent dat je veel nieuws te zien krijgt zonder dat je iedere keer je koffer hoeft te pakken of een hotel hoeft te regelen.

Hoe en wat?

Er zijn wereldwijd enorm veel cruises beschikbaar. Deze worden slechts door een klein aantal cruisemaatschappijen georganiseerd. Elke maatschappij is gespecialiseerd in bepaalde doelgroepen. Het loont dus om vooraf wat onderzoek te doen om zo de maatschappij te vinden die het beste past bij je behoeften. Het is mogelijk om vrijwel overal op de wereld te komen met behulp van een cruise, maar in veel gevallen kost dat ook wel wat. Er zijn echter cruises die prima betaalbaar zijn, zeker als je beseft dat de verzorging 'all in' is (behalve de drankjes). Op de dagen dat een cruiseschip het land aandoet, worden er excursies georganiseerd. Deze zijn meestal niet in de prijs inbegrepen en kunnen behoorlijk prijzig zijn. Doelen kunnen een gebied met mooie natuur of een archeologische be-

¹ Chummen is het voeren met visafval om zeevogels te lokken.



Kagoë, de absolute droomsoort voor iedere bezoekende vogelaar van Nieuw-Caledonië.
Foto: Jan Vergeer.

In tegenstelling tot wat in sommige boeken staat bleek de Roodpootgent wel degelijk overdag te foerageren.
Foto: Jan Vergeer.



zienswaardigheid zijn, maar het kan ook een sportieve activiteit of juist een rustige picknick op een eiland of strand betreffen. Als vogelaar heb ik mij echter nooit aangesloten bij de georganiseerde excursies en ik heb altijd op eigen gelegenheid het land bezocht. Soms deed ik dat door middel van het openbaar vervoer, maar als er huurauto's worden aangeboden op de kade, of als deze beschikbaar zijn in de nabijheid van de haven, is dat vaak gemakkelijker. Slechts éénmaal leidde dat tot een deceptie. Voor de aankomst op Lifou, een eiland ten noorden van Nieuw-Caledonië, was de plaats van aankomst aangegeven als Easo. Oordelend op het reisschema leek dit een belangrijke plaats, maar Easo bestond in werkelijkheid slechts uit een aantal hutten. Er was verder weinig te krijgen. Omdat het beperkte aantal huurauto's al was vergeven aan medereizigers, stond ik helaas met lege handen. Daardoor kreeg ik niet alle endemen van het eiland te zien. Dit voorbeeld geeft aan dat je je goed van tevoren moet inlezen. Een start hiervoor is de website <http://www.cruiscritic.com>. Op deze website worden alle aanlegplaatsen (inclusief Easo) besproken, zodat je nooit voor verrassingen kan komen te staan. In veruit de meeste gevallen is het mij echter wel gelukt een huurauto te regelen als ik dat wilde. Soms zijn de wegen slecht in het binnenland. Dan is het aan te bevelen een 'high-clearance' auto te huren. Zonder zo'n auto zouden de binnenlanden van Vanuatu en Fiji voor mij onbereikbaar zijn geweest. In bijzondere gevallen heb ik kunnen regelen, dat er een lokaal goed bekende vogelaar op mij stond te wachten in de haven, zoals in Melbourne in Australië. Dat leverde een me-

morabele dag vogels kijken op. We bezochten het terrein van de Werrabee Treatment Plant, met als persoonlijke hoogtepunten mooie waarnemingen van Bandsteltkluut *Cladorhynchus leucocephalus* en Elfenstern *Sternula nereis*. Omdat het reisschema doorgaans vastligt is het over het algemeen goed mogelijk een tijd af te spreken. Reisschema's kunnen echter wel veranderen bij dreigend slecht weer of andere bedreigingen. Zo ondervonden wij in Nieuw-Zeeland dat een voorspelde



De heilige Banyan-boom van Kamuihei, Nuku Hiva, Markiezeneilanden.
Foto: Ilaniek Zantingh.



De archeologische vindplaats Kamhuihei was eveneens goed voor endemische vogelsoorten van het eiland Nuku Hiva in de Markiezeneilanden.
Foto: Ilaniek Zantingh.

tornado leidde tot het verleggen van de route en het missen van de beroemde Doubtful en Milford Sounds.

Goede voorbereiding is nodig

Zoals bij elke reis is ook voor een reis per cruiseschip een goede voorbereiding nodig, als je tenminste ook ornithologisch en logistiek optimaal geprepareerd wil zijn. Natuurlijk neem je de vogelboeken en eventueel vogelgeluiden en kaarten mee van het te bezoeken gebied. In een gebied als het tropische deel van de Grote Oceaan kan dat overigens tot een flinke stapel boeken leiden. Natuurlijk bestudeer je van tevoren de soorten die je kan tegenkomen, wat vooral voor een snelle herkenning van zeevogels cruciaal kan zijn. Veel soorten zullen ter plekke algemeen zijn, zoals de Buller's Pijlstormvogel

Ardenna bulleri rondom Nieuw-Zeeland of de Wigstaartpijlstormvogel *Ardenna pacifica* in de tropische Grote Oceaan, maar andere soorten zijn veel schaarser, zoals de Zwarte Stormvogel *Procellaria parkinsoni*, die alleen in het noorden van Nieuw-Zeeland voorkomt. Misschien nog belangrijker is het dus om van tevoren reisverslagen van het te bezoeken gebied te bestuderen om te weten waar je wat kan tegenkomen. Een voorbeeld is de website op <http://www.cloudbirders.com>. Ook kan het handig zijn informatie op te halen via lokale chatgroepen. Dat levert vaak specifieke informatie op, of e-mailadressen van lokale vogelaars. Zeker voor gebieden die zelden worden bezocht en beschreven, zijn lokale chatgroepen een goudmijn. Daarnaast kan de serie 'Where to watch birds' van Nigel Wheatley – waarin elk deel een ander werelddeel



Tijdens mijn cruisetocht naar de Markiezeilanden cirkelde er regelmatig een Amerikaanse Grijze Ruiter rond de boot.
Foto: Jan Vergeer.



Eén van de hoogtepunten tijdens mijn korte bezoek aan Nieuw-Caledonië was de waarneming van de schaarse papegaaiensoort Nieuw-Caledonische Kakariki.
Foto: Jan Vergeer.

behandelt – een inspiratiebron vormen. He-laas is inmiddels veel informatie daarin wel verouderd. Ook elders kun je trouwens nog wel eens verkeerde informatie tegenkomen. Zo gaf Brazil (2009) aan dat de Roodpootgent *Sula sula* een nachtfoerageerder zou zijn. Toen ik dus op een cruiseschip tijdens de volledige zonsverduistering van 2009 bij het eiland Iwo-Jima ten oosten van Japan opeens een lichte fase Roodpootgent zag vliegen, paste deze waarneming mooi in dat plaatje. Later bleek dat mooie verhaal wat minder romantisch te zijn, omdat de Roodpootgent toch ook gewoon overdag foerageert.

Optimaliseren van vogels kijken op land

Een probleem voor een vogelaar op een cruisereis is, dat in veel gevallen de beschikbare hoeveelheid tijd op het land beperkt is.

Weliswaar kan men vaak een gehele dag aan land zijn, maar dat betekent nog steeds niet dat alle inheemse vogels dan te zien zijn. Dat geldt zeker voor vogelrijke gebieden. Je moet dus van tevoren prioriteiten stellen en je afvragen wat je wil gaan zien en dat afwegen tegen de reistijd van de aanlegplaats naar het desbetreffende vogelgebied. In warme gebieden is het immers niet zinvol om laat in de ochtend aan te komen als de kans groot is dat de vogelactiviteit is gestopt. Alleen voor zeer speciale soorten, zoals de eerder genoemde Kagoe (zie ook Ouweneel 2007b), ben ik toch op het heetst van de dag naar de plek gegaan, overigens ook in de wetenschap dat het niet moeilijk zou zijn de Kagoe daar te zien te krijgen. In dit park, Parc Provincial de la Rivière Bleue, zag ik onder begeleiding van de lokale gids in een kleine vier uur tijd



De Vanuatuklauwiermonarch komt ondanks zijn Nederlandse naam zowel op Vanuatu als op Nieuw-Caledonië voor.
Foto: Jan Vergeer.



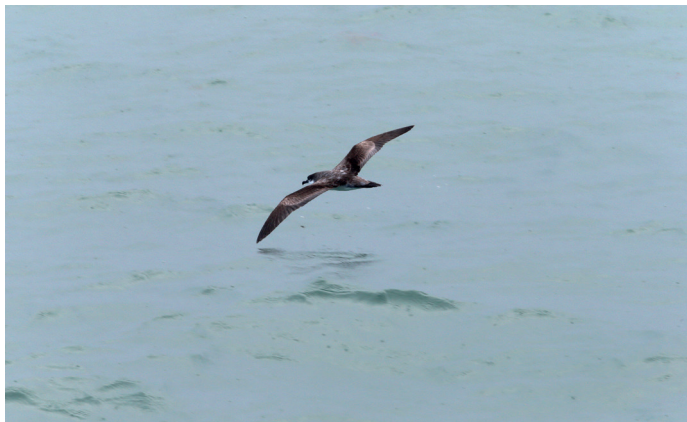
De Geelbuikvliegenvanger is één van de endemische soorten van Nieuw-Caledonië en het nabijgelegen Isle des Pins. Ze komen er algemeen voor. Foto: Jan Vergeer.

niet alleen mijn droomsoort Kagoë, maar ook andere Nieuw-Caledonische specialiteiten als Nieuw-Caledonische Kakariki *Cyanoramphus saisseti*, Nieuw-Caledonische Honingeter *Gymnomyza aubryana*, Vanuatkluwiermornarch *Clytorhynchus pachycephaloides* en Geelbuikvliegenvanger *Microeca flaviventris*. Mijn eerste prioriteit voor het vogels kijken tijdens cruisevakanties betreft zoveel mogelijk de endemische soorten van een gebied proberen te zien. Wanneer dat niet mogelijk blijkt, bijvoorbeeld omdat meerdere gebieden moeten worden bezocht om een kans te maken op alle endemische soorten, kies ik meestal voor het gebied met de meest aansprekende soort of met de meeste soorten van de Rode Lijst. Omdat een dergelijke benadering soms resulteert in saaie vogeldagen, omdat bijvoorbeeld de doelsoort voorkomt in een gebied met lage dichtheden aan vogels, of omdat deze zich niet laat zien, kies ik ook

weleens voor een bezoek aan de meest vogelrijke plekken in de omgeving. Ten slotte is het soms zo dat er slechts één goede vogelplek in de buurt van de haven van aankomst is, zoals mij bleek bij de havenstad Lautoki op Viti Levu, Fiji, zodat hier voor mij de keuze voor het te bezoeken gebied gemakkelijk was (in dit geval de Nausori Highlands op een uur rijden afstand).

Zeevogels en andere zeedieren

Het speciale aan een cruise is de hoeveelheid tijd, die op open zee wordt doorgebracht. Tijdens een gebruikelijke eendaagse pelagische tocht georganiseerd vanaf land is er altijd een kans dat niet alle specialiteiten worden waargenomen. Daarentegen is tijdens een cruise de kans op het waarnemen van meerdere soorten echte zeevogels levensgroot, zoals albatrossen, genten, stormvogels en pijlstormvogels, maar dat is wel afhanke-



Rondom Nieuw-Zeeland is de Buller's Pijlstormvogel de algemeenste zeevogelsoort. Foto: Jan Vergeer.



De Wigstaartpijlstormvogel is plaatselijk zeer algemeen in tropische zeeën.
Foto: Jan Vergeer.

lijk van de locatie. Vooral boven reliëfrijke zeebodems, of op raakvlakken van twee zeewaterstromingen, kunnen de aantallen zeevogels groot zijn. Wel valt mij op dat het waarnemen van stormvogels en pijlstormvogels op zich geen probleem is, maar dat ik nauwelijks stormvogeltjes zie. Met name in de Grote Oceaan en op het zuidelijk halfrond is het aantal soorten zeevogels groot. Ik heb dan ook altijd het boek van Onley & Scofield (2007) mee aan boord. Een cruiseschip is over het algemeen behoorlijk stabiel, zodat je gerust een telescoop kan gebruiken. Vaak is bij de grote cruiseschepen één van de lagere dekken ingericht voor de dagelijkse joggers wat de vogelaar weer kansen biedt om er de telescoop op te zetten. Als je veel hoger staat, kijk je weliswaar veel verder over het water maar dan ben je minder gemakkelijk in staat de onderzijde van vogels waar te nemen. In het algemeen komen er altijd wel vogels

voldoende dichtbij om ze te kunnen herkennen. Ook wanneer men alleen een verrekijker bij de hand heeft. Landvogels op open zee zijn vrij schaars: ik heb ze nog niet gezien tijdens mijn cruisereizen behalve één keer een rond het schip cirkelende Amerikaanse Grijze Ruiter *Tringa incana* tijdens onze cruise langs de Markiezeneilanden (Marquesas), Frans Polynesië, in 2012. Misschien heeft dit te maken met het feit, dat ik niet tijdens de periodes van voorjaars- of najaarstrek heb gereisd. Naast het waarnemen van zeevogels geeft een cruise natuurlijk ook goede mogelijkheden voor het waarnemen van andere zeedieren: vliegende vissen zijn in de gebieden waar zij voorkomen vrijwel gegarandeerd te zien, maar ook heb ik regelmatig dolfijnen waargenomen. Walvissen en zeeschildpadden zijn zeldzamer. Een hoogtepunt was voor mij het waarnemen van mantaroggen bij Tahuatu in de Markiezeneilanden.



Een specialiteit van het Noordereiland van Nieuw-Zeeland is de Zwarte Stormvogel.
Foto: Jan Vergeer.



Uitzicht op het cruiseschip
vanaf Port Vila, Efate, Vanatu.
Foto: Ilaniek Zantingh.

Bijdragen aan de ornithologie als wetenschap

Tijdens cruisereizen doe je regelmatig gebieden aan die weinig bezocht worden door vogelaars, zowel op zee als op land. Als je echt een grote bijdrage wil leveren aan de kennis van zeevogelsoorten is het natuurlijk mogelijk om tijdens het varen volgens vaste protocollen regelmatige tellingen te doen. Afhankelijk van het doel van de telling, kunnen hiervoor Camphuysen et al. (2004) voor transecttellingen of Camphuysen & Garthe (2004) voor het foerageergedrag van zeevogels worden gebruikt. Ook de tijd op land levert af en toe waarnemingen op die kunnen bijdragen aan een betere kennis van de desbetreffende soort. Zo leverde mijn bezoek aan Niau, Frans-Polynesië, een kleine bijdrage op aan de kennis over de broedbiologie van de Niauïjsvogel *Todiramphus (gambieri) gertrudae*. Zeker

als je tijdens een cruise gebieden bezoekt die zelden door vogelaars worden bezocht, is het maken van een reisverslag dan ook nuttig, zodat jouw waarnemingen kunnen bijdragen aan de kennis van het gebied en van de lokale vogelsoorten. Juist vanwege de onbekendheid van dergelijke gebieden kunnen zelfs waarnemingen van daar alledaagse soorten relevant zijn. Ten slotte heeft het in mijn specifieke geval tot (semi-)wetenschappelijke publicaties over soorten van Polynesië geleid (Van der Vliet & Ghestemme 2013, Van der Vliet & Jansen 2015). In het geval van de Boraboraijsvogel *Todiramphus tutus* concludeerden mijn co-auteur Justin Jansen en ik dat, in tegenstelling tot wat tot dan toe werd gedacht, deze soort nooit op Tahiti is voorgekomen. Had ik Tahiti niet zelf bezocht dan was ik nooit tot dat inzicht gekomen!

■ R.E. van der Vliet, 2e Daalsedijk 169, 3551 EG Utrecht, e-mail: rollie_nl@yahoo.com.

LITERATUUR:

Brazil, M. (2009): Birds of East Asia. Helm, London.

Camphuysen, C.J. & S. Garthe (2004): Recording foraging seabirds at sea. Standardised recording and coding of foraging behaviour and multi-species foraging associations. *Atlantic Seabirds* 6:1-32.

Camphuysen, C.J., A.D. Fox, M.F. Leopold & I.K. Petersen (2004): Towards standardized seabirds at sea census techniques in connection with environmental impact assessments for offshore wind farms in the U.K. Royal Netherlands Institute for Sea Research, Texel.

Jansen, J.J.F.J. & R.E. van der Vliet (2015): The chequered history of the Chattering Kingfisher on Tahiti. Part 1: type specimens. *Bulletin of the British Ornithologists' Club* 135:108-120.

Onley, D. & P. Scofield (2007): Albatrosses, petrels and shearwaters of the world. Helm, Mountfield.

Ouweneel, G. (2007a): Van Nieuw-Zeeland naar Japan: vijf weken zeevogels waarnemen in de Westelijke Grote Oceaan. *het Vogeljaar* 55(6):243-252.

Ouweneel, G. (2007b): Vlerkenstreken: Kagoë. *het Vogeljaar* 55(6):260-261.

Vliet, R.E. van der & T. Ghestemme (2013): Endemic landbirds of French Polynesia. *Dutch Birding* 35: 229-242.

Vliet, R.E. van der & J.J.F.J. Jansen (2015): The chequered history of the Chattering Kingfisher on Tahiti. Part 2: review of status. *Bulletin of the British Ornithologists' Club* 135:121-130.-